

УДК: 72.03(477.83)+730(092)

**ТВОРЧИЙ ВНЕСОК МИТЦІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ
В АРХІТЕКТУРНУ СПАДЩИНУ ЛЬВОВА ЗЛАМУ ХІХ–ХХ ст.**

Петришин Г. П., к. арх., професор

Петровська Ю. Р., аспірант

*Національний університет «Львівська політехніка». Кафедра дизайну і основ архітектури.
тел. 032 258 25 36*

Анотація. Висвітлено біографії видатних митців, які працювали у Львівській політехніці на зламі ХІХ–ХХ століть: Леонард Марконі, Антон Попель та Едгар Ковач. Їх творчий доробок збагатив архітектурно-мистецьку спадщину Львова.

Ключові слова: митці Львівської архітектурної школи, архітектурно-мистецька спадщина Львова, Леонард Марконі, Антон Попель, Едгар Ковач.

Постановка проблеми. Львів на зламі ХІХ–ХХ століть пережив стрімкий урбаністичний бум. Було зведено нові дільниці житлової забудови, а також інтенсивно розвивалась центральна частина міста: зведено Великий міський театр*, численні готелі, казино та репрезентативні будівлі. Архітектура періоду історизму активно включала мистецьке оздоблення. У статті поставлена проблема визначення творчого внеску митців архітектурної школи Львівської політехніки в розвиток архітектурної спадщини міста Львова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історії розвитку Львівської архітектурної школи і її представникам присвячено багато публікацій у вітчизняній і закордонній пресі. Наукові розвідки Б. Черкеса, А. Рудницького, І. Середюка; Р. Липки, В. Проскуракова, Т. Клименюк, Г. Петришин, О. Ноги, І. Жука зі Львова; М. Кубеліка з Відня, О. Чернера, П. Краковського, З. Поплавського, А. Фридецького, Я. Баберського, Р. Цельонтовської з Польщі та спеціалізованих виданнях: «Архітектура Галичини ХІХ–ХХ століть» [1], «Зустріч зі Львовом» [2], «Архітектура Львова: Час і стилі. ХІІІ–ХХІ ст.» [3], «Історія Львова» [4], у журналі «Архітектурний вісник» [5], газеті «Галицька брама» [6], у буклетах українських та міжнародних виставок, в дисертаціях та інших публікаціях, – ось далеко не повний перелік тих, хто висвітлював феномен Львівської архітектурної школи [7].

Попри всі існуючі сучасні публікації, найменше висвітлені біографії митців Львівської архітектурної школи та їх внесок в архітектурну спадщину Львова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Львів здавна відомий як великий осередок вищої освіти. А саме архітектурна освіта у місті була започаткована ще в середині ХІХ ст. Чіткого статусу ця освіта набуває з 1877 р., коли у новозбудованому головному корпусі «Львівської політехніки» на архітектурному факультеті починається підготовка спеціалістів. Факультет впродовж першої половини ХХ ст. постійно розвивається, набуває престижу серед архітектурних шкіл спочатку в Австро-Угорщині, а потім і в міжвоєнній Польщі. Архітектурна освіта в Україні має свої традиції, які суттєво впливають на якість підготовки кадрів і на діяльність архітектурних вищих шкіл [8].

* Сьогодні Львівський академічний театр опери і балету ім. Соломії Крушельницької.

Львівська архітектурна школа є однією з найстаріших і найвідоміших шкіл Європи. За час свого існування вона стала джерелом, провідником і каталізатором великої кількості ідей, концепцій і доктрин, носіями яких стали видатні педагоги, архітектори, митці кінця XIX і початку XX століття, такими, як Юліан Захарієвич, Леонард Марконі, Антон Попель, Тадей Обмінський, Едгар Ковач, Владислав Садловський, Адольф Шишко-Богуш, Іван Батенський та інші [9].

Професори та викладачі архітектурних кафедр брали активну участь у творчому проектуванні оздоблень будівель міста Львова. За проектам львівських професорів збудовано чимало інших важливих споруд [табл. 1]. Завдяки плідній творчій діяльності своїх вихованців Львівська архітектурна школа здобула широке визнання в усій країні [10].

Традиції, які склалися у Львівській політехніці протягом минулих століть, містять в собі багатий методологічний зміст. Ці традиції відповідають також сучасним вимогам і задачам діяльності Львівської вищої архітектурної школи [11].

Рис. 1. Леонард Марконі

Леонард Марконі народився 6 вересня 1835 р. у Варшаві, де закінчив реальну гімназію. Один із найбільш плідних скульпторів Львова другої половини XIX ст., майстер декоративного оздоблення споруд. Належав до династії скульпторів, живописців та архітекторів італійського походження [12]. Професор Львівської політехніки, викладач рисунку і моделювання Леонард Марконі був Почесним членом Академії «Пантеон» у Римі. Це педагог, в майстерні якого починали свій творчий шлях чимало львівських скульпторів [13].

В листопаді 1872 р. ректорат Львівської технічної академії зробив вибір про призначення Леонарда Марконі для очолення кафедри орнаментального рисунку та моделювання на будівельному відділенні у Львівській політехніці [14]. В 1881/82, 1882/83 та 1886/87 навчальних роках був деканом будівельного відділення Політехніки. В літературі, що пов'язана з ім'ям Леонарда Марконі, він (рис. 1)

згадується як вчитель відомих львівських скульпторів Антона Попеля, Петра Гарасимовича, живописця та скульптора Михайла Созанського. В 1880 р. у Львові Леонард Марконі отримав офіційний дозвіл на виконання скульптурних робіт. Починаючи з цього часу він активно працює в галузях різьблення, ліплення, лиття, реставрації скульптури та скульптурного оздоблення. В одному із корпусів Політехніки він мав велику майстерню [16]. Залучав до співпраці як львівських скульпторів, так і майстрів з інших міст.

Створив велику кількість скульптурних робіт, переважно для архітектурних споруд Львова та інших міст. Роботи Леонарда Марконі, який був вихований в традиціях класичної італійської скульптури, стилістично відповідали неоренесансним скульптурам, що з'являлися в цей період в достатньо великій кількості. До таких споруд Марконі створив величезну кількість скульптурних робіт, переважно алегоричного плану.

1874–1877рр. створена алегорична група «Інженерні науки, архітектура і механіка» на аттику, а також оздоблення сходової клітки, аудиторії та бібліотеки головного корпусу Львівської політехніки.

1880р. – неоренесансні рельєфи фасаду та інтер'єру колишньої Хімічної лабораторії Львівської політехніки на площі Св. Юра, 9.

1890–1891рр. – скульптурна група «Ощадливість» на фасаді будинку Ощадної каси на просп. Свободи, 15. У вестибюлі – рельєфи майстерні Марконі.

1901 р. – скульптури на готелю «Жорж» у Львові, що були виконані Антоном Попелем за моделями Марконі [17].

Рис. 2. Антон Попель [19]

Антон Попель народився 13 червня 1865 р. в м. Шакова (біля кордону Селезії і Західної Галичини). Дитинство провів у Бродах. Навчався в Краківській школі образотворчих мистецтв (1882–1885), потім у Віденській академії мистецтв (1885–1888). З 1888 р. жив у Львові і працював викладачем моделювання у Львівській політехніці [18].

Антон Попель входив до когорти провідних львівських скульпторів кінця XIX – початку XX ст. Цей період в історії мистецтва Львова був позначений переходом від мистецтва історизму з досить характерним для нього академізмом до різноманітних напрямків нового мистецтва. Навчання у Віденській академії мистецтв сприяло виробленню у скульптора індивідуальної пластичної мови, що мала багато спільного із стилістикою віденського академізму. І в той же час в його роботах можна прослідкувати як елементи неостилів XIX ст. так і елементи модернізму початку XX ст. Працював в жанрах меморіальної, монументальної, портретної, іноді – релігійної пластики. За два-

дцять з лишком років життя у Львові Антон Попель створив велику кількість скульптур, більшість з яких, на щастя, і нині прикрашають історичні місця Львова і фасади будинків.

Серед знакових львівських споруд початку XX ст., в будівництві та оздобленні яких була задіяна велика кількість митців, стали Великий міський театр (1895–1900) та Львівський залізничний вокзал (1902–1904).

Значне місце в творчості скульптора займала монументальна пластика. Найбільш відомою його роботою в цьому жанрі став пам'ятник Адаму Міцкевичу (1904 р.) у Львові. Антон Попель був також автором пам'ятника письменнику Юзефу Коженювському в Бродах Львівської області.

З монументальною пластикою в творчості скульптора була тісно пов'язана пластика портретна. Він створив велику кількість скульптурних портретів, про що свідчать каталоги мистецьких виставок, публікації в періодиці, інвентарні матеріали музеїв, зокрема, Львівської галереї мистецтв. В 1901 р. громадою міста, як один з провідних скульпторів Львова, був обраний членом Комітету з будівництва костелу св. Єлизавети у Львові [18].

Леонард Марконі (скульптор)

- *Алегорична група на аттику, головного корпусу Львівської політехніки;*

- *Скульптурна група на фасаді будинку Ощадної каси на просп. Свободи, 15;*

Едгар Ковач

(художник, архітектор, публіцист)

- *Запроектував неорококовий орган в Домініканському костелі у Львові.*

- *Реставрація церкви в м. Жовква.*

Антон Попель (скульптор)

- *Пам'ятник Адама Міцкевича;*

- *Скульптурна композиція на фронтоні Великого міського театру;*

- *Алегоричні скульптури, готелю "Жорж".*

- *Алегоричні постаті в нішах порталу Головного залізничного вокзалу;*

Табл. 1. Творчий внесок митців в архітектурну спадщину Львова

Рис.3. Едгар Ковач [20]

Едгар Ковач народився 27 вересня 1849 р. в Карпачові на Буковині (рис. 3). Навчався в Чернівцях, а згодом в реальній школі м. Львова. У 1859–1866 рр. навчався рисунку і малярству у художника Михайла Годлевського, згодом в Політехнічній Школі у Львові. Також навчався в Академії Мистецтв у Відні і в Політехнічному університеті Цюріха, у 1878 р. отримав диплом архітектора.

У 1889 р. отримав посаду вчителя в новоствореній Будівельній школі у Відні. В той час був активним членом Клубу Митців, де виставляв свої картини і архітектурні проекти. У 1889–1894 рр. особисто керував реставрацією костелу Барнабітів і палацу Герберстенів у Відні, у 1895 р. брав участь в конкурсах на проект будівлі Галицького Сейму у Львові. У цей період займається малярством. В 1900 р. на виставці в Парижі запроєктував Польський павільйон, в основі якого закладені закопанські форми і за котрий отримав золоту медаль [20]. У 1901 р. переїхав до Львова, займався проектуванням, малярством і публіцистикою. Отримав звання професора звичайної архітектури і архітектурних форм у Львівській Політехнічній Школі [23].

У 1901 р. відбулась виставка його архітектурних проектів «віденського періоду», оригінальних рисунків, які ввійшли до публікації «Спосіб Закопанський», а також пейзажів Татр і видів району Кастелівки міста Львова.

У 1903–1906 був деканом Відділу Архітектури, а в 1906/07 р. ректором Львівської політехніки. У 1907 році за власним бажанням вийшов на пенсію.

У 1900–1906 рр. реставрував церкву в м. Жовква, запроєктував розбудову будівлі конвікту єзуїтів в Хирові і інтер'єр грекокатолицької церкви в Дрогобичі. Запроєктував неорококовий орган в Домініканському костелі у Львові.

Власну колекцію своїх рисунків передав Науковому Товариству в Перемишлі. Був учасником багатьох професійних і наукових товариств, в тому числі Товариства Консерваторів Східної Галичини [21].

Висновки. Мистецька спадщина Галичини окреслює багату картину розвитку мистецтва дизайну і є свідченням високої традиції у сфері формування предметного світу та середовища життєдіяльності людини. Забудова Львова зламу XIX–XX ст. творить історичний ареал, який охороняється законодавством. Більшість із споруд, в оздобленні яких брали участь Леонард Марконі, Антон Попель та Едгар Ковач, стали пам'ятками архітектури державного значення. Це митці, які творили образ нового Львова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архітектура Галичини XIX–XX ст. / Б. Черкес, М. Кубелік, Е.Гофер. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 1996.
2. Вуйцик В. С. Зустріч зі Львовом: Путівник/ Вуйцик В. С., Липка Р. М. – Л.: Каменярь, 1987. – 175 с.
3. Архітектура Львова. Час і стилі XIII–XXI ст. /М. Бевз, Ю. Бірюльов, Ю. Богданова [та ін.]; Ін-т архіт. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», Громад. орг. «Ін-ти Львова». – Л. : Центр Європи, 2008.
4. Історія Львова. У трьох томах /Я. Ісасевич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Л.: Центр Європи, 2007.
5. Архітектурний вісник № 4 (5). – Л: Кольорове небо, 1997. – С. 42–45.

6. Сьомочкін І. В. Пам'ятник Адаму Міцкевичу у Львові / І. В. Сьомочкін // Галицька брама № 9 (33). – Л.: Центр Європи, 1997. – С.12-13.
7. Проскуряков В. І. Педагогічна та творча діяльність викладачів архітектурного факультету у 60-80-х роках ХХ ст. / В. І. Проскуряков / відп. ред. Б. С. Черкес. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2002. – С. 317. (Вісник / Нац. ун-т «Львів. політехніка»; № 439).
8. Рудницький А. М. Історія і традиції львівської архітектурної школи / А. М. Рудницький / відп. ред. Б. С. Черкес. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2001. – С. 4–13. (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка» ; № 429).
9. Хрін О. С. Передумови виникнення та зміст поняття – архітектурна школа / О. С. Хрін / відп. ред. Б. С. Черкес. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 1999. – С. 249. (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; № 375).
10. Липка Р. Львівська архітектурна школа – її роль та етапи розвитку// Архітектура Галичини ХІХ–ХХ ст. / Під ред. Б. Черкеса, М. Кубеліка, Е. Гофер. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 1996. – С. 107.
11. Буцко М. І. Відомі вчені Держ. ун-ту «Львівська політехніка» 1844–1994. Біографічний довідник./ М. І. Буцко; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 1994. – С. 91.
12. Жук О. К. Розвиток Львівської школи архітектури у період історизму (1870–1900 рр.) /О. К. Жук / відп. ред. Б. С. Черкес. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2004. – С. 190. (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; № 505).
13. Леонард Марконі [Електронний ресурс] / Ігор Сьомочкін. Ми пам'ятаємо / Хроніки Львова, 2010. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wroclaw_Fredro2005_2.jpg. – Назва з екрана.
14. Буцко М. І. Державний університет «Львівська політехніка» 1844–1994 / В. Г. Кипаренко, М. І. Буцко; Держ. ун-т «Львів. Політехніка». – Л.: Вид-во Держ. ун-ту «Львів. Політехніка», 1994. – С. 91.
15. Черкес Б. С., Формування дизайну у Львівській архітектурній школі / Б. С. Черкес, Г. П. Петришин / відп. ред. Б. С. Черкес. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2004. – С. 190. (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; № 410) (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; № 674).
16. Леонард Марконі [Електронний ресурс] / Центр міської історії. – Режим доступу: http://www.lvivcenter.org/uk/lia/persons/person/?ci_personid=39. – Назва з екрана.
17. Львівський обласний державний архів. Ф. 27 Вища політехнічна школа у Львові. 1877–1921. Оп. 2. Спр. 1086 Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1905–1906. XXXIV – S. 34
18. Антон Попель Марконі [Електронний ресурс] / Центр міської історії. – Режим доступу: http://www.lvivcenter.org/uk/lia/persons/person/?ci_personid=42. – Назва з екрана.
19. Rolle M. Antonie Popiel / *Żeszyt, poświęcony “ Towarzystwu szkoły ludowej”*// Nasz kraj – Kraków, zeszyt 11, 1854–1904.
20. Роботи студентів Інституту Архітектури присвячені пам'яті ректора Львівської політехніки, вченого, архітектора Едгара Ковача (1849–1912рр.) / Т. Клименюк, І. Дида, Х. Бойко, І. Бучковська, І. Щербаков; Ін-т архіт. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2004. – С. 2.
21. Politechnika Lwowska 1844–1945 / J. Boberski, S. Brzozowski, K. Dyba, Z. Popławski. –Wrocław: Politechnika Wroclawska. – 1993. – С. 180.